

**Аналіз екологічних факторів та їх впливу на здоров'я та якість життя
населення**

Роботу виконано на кафедрі
соціально-економічної географії ХДУ
Науковий керівник: **Д.С. Мальчикова** –
доктор географічних наук, доцент
кафедри соціально-економічної географії
Херсонського державного університету

В статті розглянуто класифікацію екологічних факторів та їх можливий вплив на якість життя. Проаналізовано спосіб життя та роль здоров'я у трактуванні категорії «якість життя».

Ключові слова: екологічний фактор, якість життя, здоров'я, збалансований розвиток.

Afanasyeva O.O. Analysis of environmental factors and their impact on health and quality of life. In the paper the classification of environmental factors and their possible impact on quality of life. Analyzed the lifestyle and the role of health in the interpretation of the category of "quality of life".

Key words: environmental factors, quality of life, health, sustainable development.

За останні півсторіччя значно змінилися обсяги та структура споживання людством матеріальних благ та послуг. Попит людства на ресурси планети більше ніж подвоївся в результаті збільшення населення та зростання індивідуального споживання. Але особливо такі різкі зміни відбулися в ХХ ст. Населення зросло майже в 4 рази, однак використання енергії (в нафтовому еквіваленті) зростає в 10,5 рази, а води (у всіх сферах діяльності людини) в 8,9 рази, що свідчить про інтенсивне використання ресурсів [3, с. 9]. Сучасний спосіб життя людини не відповідає принципам сталого розвитку, а тому призводить до погіршення соціальної, економічної та екологічної сфер життєдіяльності людини. Проблема якості сприймається як ключова соціальна проблема, що охоплює всі сторони життя та має глобальний характер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми дослідження якості життя досить актуальні серед науковців різних напрямків вже більш ніж півстоліття. Тому питаннями оцінки якості життя займалися досить багато вчених. Серед українських вчених це: В.Б. Артеменко, М.О. Барановський, І.В. Гукалова, С.В. Заєць, Н.П. Лебідь, Е.М. Лібанова, О.Ю. Савюк, Р.Т. Теслюк, Ф.В. Узунов, В.С. Шишкін та інші.

Метою статті є дослідження основних екологічних факторів впливу на здоров'я та якість життя населення та можливості їх вирішення як важливої складової забезпечення загального переходу України до моделі збалансованого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи складові категорії «якість життя населення» необхідно також відзначити зміну значимості окремих її компонентів у часі. Так, найважливіша в минулому складова «калорійність харчування» для розвинених країн втратила свою актуальність, а екологічна безпека та збалансований розвиток набувають все більшого значення.

Слід зауважити, що екологічна ситуація в Україні є вкрай несприятливою, що негативно впливає на якість життя населення.

Проаналізовано, що приблизно 50 % здоров'я людини визначає спосіб життя.

Спосіб життя являє собою усталений тип відтворення соціальних потреб – сукупність типових для даного простору і часу видів життєдіяльності [1, с. 49]. Спосіб життя людини – це сукупність матеріальних умов, суспільних соціальних установок (культура, освіта, традиції тощо), умов поведінки (включаючи соціально-психологічну та фізіологічну реактивність) особистості і зворотний її вплив на ці умови. Активна участь людини в процесі формування умов життя – обов'язковий елемент поняття “спосіб життя”, так як спосіб життя людини – адекватна реакція на навколишнє її середовище в цілому.

Негативними його чинниками є шкідливі звички, незбалансоване, неправильне харчування, несприятливі умови праці, моральне і психічне навантаження, малорухомий спосіб життя, погані матеріальні умови, низький освітній та культурний рівень тощо.

Значно позначається на формуванні здоров'я і несприятлива екологічна обстановка, зокрема забруднення повітря, води, ґрунту, а також складні природно-кліматичні умови.

Існує декілька класифікацій екологічних факторів, де до уваги беруться або умови існування (класифікація Ніколсона — Швертфегера), або реакції живих організмів, що були під впливом різних екофакторів (класифікація Мочадського), або

розподіл екофакторів до простих фізичних, кліматичних, трофічних та біотичних умов існування живого (класифікація Р. Дажо) [2, с. 33].

Причиною порушення нормальної життєдіяльності організму і виникнення патологічного процесу можуть бути абіотичні (властивості неживої природи) чинники навколишнього середовища. Очевидний зв'язок географічного розподілу низки захворювань, пов'язаних з кліматично-географічними зонами, висотою місцевості, інтенсивністю випромінювань, переміщенням повітря, атмосферним тиском, вологістю повітря тощо.

На здоров'я людини впливає біотичний (властивості живої природи) компонент навколишнього середовища у вигляді продуктів метаболізму рослин та мікроорганізмів, патогенних мікроорганізмів (віруси, бактерії, гриби тощо), отруйних речовин, комах та небезпечних для людини тварин.

Патологічні стани людини можуть бути пов'язані з антропогенними чинниками забруднення навколишнього середовища: повітря, ґрунт, вода, продукти промислового виробництва. Сюди також віднесено патологію, пов'язану з біологічними забрудненнями від тваринництва, виробництва продуктів мікробіологічного синтезу (кормові дріжджі, амінокислоти, ферментні препарати, антибіотики тощо).

Усі класифікації екологічних факторів, поряд з певними відмінностями між собою, мають і певну єдність, зокрема в тому, що сукупність фізичних та хімічних параметрів середовища творять кліматичні умови існування живих організмів. Від кліматичних умов значною мірою залежать умови проживання, господарська діяльність і відпочинок людей в цілому. Відомо, що Україна багата на природно-кліматичні ресурси, що створює умови для потенційного підвищення якості життя населення. Серед кліматичних факторів особливе місце займають екофактори, що мають концентрований вплив і серед інших виділяються екологами як головні кліматоутворюючі екофактори.

До таких належать: енергія сонця, освітленість, температура, вологість, газовий склад атмосфери, тиск тощо [2, с. 34].

Слід наголосити, що в природі екологічний фактори діють комплексно. Особливо важливо пам'ятати це, оцінюючи вплив хімічних забруднювачів, коли "сумаційний" ефект (на негативну дію однієї речовини накладається негативна дія інших, до чого додається вплив стресової ситуації, шумів, різних фізичних полів – радіаційного, теплового, гравітаційного чи електромагнітного) дуже змінює умовні значення ГДК, наведені в довідниках. Це питання на сьогодні ще мало вивчене, але

через актуальність і велике значення перебуває в стані активного дослідження в усіх розвинених країнах.

Висновки. Таким чином, найважливішим напрямом екологічної політики уряду та держави повинно бути досягнення стійкої позитивної динаміки добробуту населення. Перелічені екологічні фактори та їх вплив на людину потребують свого найскорішого вирішення особливо зараз в Україні. Відбудова самостійної держави потребує високої продуктивності праці, яку може забезпечити лише здорове населення. А високий рівень здоров'я населення безпосередньо залежить від якості навколишнього середовища.

Джерела та література

1. Гукалова І.В. Статус категорії “якість життя населення” в географії і сучасна її динаміка у регіонах України// Укр. геогр. журн. – 2013. – № 4. – С.48-55
2. Кучерявий В.П. Екологія. – Львів: Світ, 2001 – 500 с: іл.
3. Руденко Л.Г. Ноосферная философия В.И. Вернадского – фундамент устойчивого (сбалансированного) планетарного развития // Укр. геогр. журн. – 2013. - №2. – С.7–12